

KONRAD KELK

Dein ist allein die Ehre – Johann Sebastian Bachs geistliche Kantaten erklärt.

Szerző: Konrad Kelk
Band 1. 2015 (355 oldal) ISBN 978-3-374-04038-4
Band 2. 2016 (399 oldal) ISBN 978-3-374-04094-0
Band 3. 2017 (451 oldal) ISBN 978-3-374-04095-7
Kiadó: Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig

Úgy tűnik, hogy a német teológiai és egyházzenei irodalom fáradhatatlanul megőrzi és ápolja azt a kulturális és teológiai örökséget, amelyet Johann Sebastian Bach és életműve jelent számára. Bach kimeríthetetlen forrásnak tűnik a szakirodalom felől nézve is, hiszen szinte évről évre jelennek meg újabb és újabb monográfiák, tanulmánykötetek, összefoglaló munkák a protestáns – de egyben a keresztyén – egyházzene egyik legjelentősebb egyéniségéről, akinek művészete egyben – az interdiszciplinaritás jegyében – teológiailag is kiválóan és sokat ígérően értelmezhető. Nyilvánvaló, hogy ez az interpretáció mindenekelőtt a zeneszerző egyházzenei kompozícióira nézve érvényes, amelyen belül külön értéket és az értelmezések gazdag tárházát jelentik a fennmaradt egyházi kantátái. Míg a magyar olvasóközönségnek meg kell elégednie az 1982-ben magyarul megjelent *Alfred Dürr: Johann Sebastian Bach kantátái* című ugyan igen jelentősnek s egyben kanonikus mérföldkőnek mondható összefoglaló munkával a témát illetően, addig a német nyelvű irodalomban szinte rendszeresen lehet találkozni újabb kiadványokkal, s egyben újabb megközelítésekkel is. A lipcsei Evangelische Verlagsanstalt 2015 és 2017 között egy háromkötetes, Bach egyházi kantátáinak szövegét és

ismertetéseit tartalmazó összefoglaló munkát adott közre, Konrad Klek tollából. A szerző a Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg egyházzene professzora, teológus és egyházzeneész. Ez a kettős akadémiai képzettség előrevetíti, hogy Bach egyházi kantátáinak vizsgálata ezen kettős szemüvegen keresztül történik; talán nem túlzás azt mondani, hogy éppen ilyen kettős intencióval komponálta azokat maga a szerző is.

A háromkötetes munka kronologikusan veszi sorra a kantátákat úgy, ahogyan azok Bach lipcsei működése során megszóltattak. Az első kötet a korálkantátákat és a később hozzájuk fűzött alkotásokat; a második kötet az első lipcsei kantátaévfolyam (1723/24) alkotásait, a harmadik kötet pedig az 1725 húsvétjától keletkezett műveket tárgyalja. Mindegyik kötet rövid bevezetővel indul, amely ismerteti az adott kantátaciklus legfontosabb jegyeit. Majd időrendi sorrendben az előadás dátumát, az egyházi év adott vásár- és ünnepnapját, az első bemutatás helyét, illetve a szövegíró, vagy korálszöveg szerzőjének nevét adja közre a szerző összesen több mint 1000 oldal terjedelemben. Az egyes kantátáknál a szövegen túl az adott tétel hangszerelését is közli a monográfia, sajnos a hangnem(ek) és az ütemmutató(k) nem szerepelnek úgy, mint a Dürr-mo-

nografiában. Ez azonban a jelentősebb és indokolt helyeknél a főszövegben olvasható; továbbá az adott vásár- és ünnepnapokhoz rendelt perikópák mellőzése is egyfajta hiányt kelthet az olvasóban – jóllehet, ez különböző internetes portálokon ma már nagyon könnyen és gyorsan elérhető. Az egyes kantátáismertetések közel egyforma hosszúságúak, kb. 5 és 7 oldal terjedelem között vannak, nyilvánvalóan a szöveg s a kantáta hosszúságától, illetve tételinek számától függően. A monográfiában, és így egyúttal a Bach kantátáiban való tájékozódást a harmadik kötet végén található mutatók segítik: az egyházi év, BWV-szám és ábécésorrendbe szedett címek szerint ke-

reshetünk rá a kantátákra. Az első két kötet elején rövid szómagyarázat található a zenei szakkifejezéseket illetően.

A háromkötetes kézikönyv segítségül lehet mindazoknak, akik teológiai olvasatban szeretnék megismerkedni Bach kantátáival, s az egyházi év liturgikus keretein belül keresik az adott alkotás mélyebb értelmét, s így egy olyan összefüggés sokszor az átlag hallgató előtt rejtve maradt világa tárulhat fel, amely minden bizonnyal hozzáadhat a zenehallgatás és egyben az elmélyülés élményéhez is. Ez tulajdonképpen a szerző eredeti intenciója is: olyan kézikönyvet adni, amely inkább a teológiai megértés felé vezet az olvasót, illetve hallgatót. Ezért tartja szükségesnek közölni a kantáták szövegeit is. S ez Bach korának gyakorlatát eleveníti fel, amikor is a nyomtatott kantátaszövegeket kegyességi irodalomként olvashatták otthon tovább, ráadásul a szövegek magas irodalmi és mély teológiai igényesség-

gel készültek. A teológiai olvasat továbbá tetten érhető abban is, hogy a szerző igyekszik rávilágítani azokra a teológiai összefüggésekre, alapfogalmakra, toposzokra, amelyek nyilvánvalóan Bach számára is relevánsak, motiválók és inspirálók voltak. Ez azonban nem jelenti semmiképpen sem a zenei szakmaiság kisebb jelenlétét a kézikönyvben. Így a zenetudomány, illetve a zenehallgatás felől érkezők számára is éppoly magas nívó áll rendelkezésre, mint a teológiai tudomány iránt érdeklődők vagy azt művelők számára.

A monográfia aktualitását abban lehet felfedezni, hogy napjainkban szinte lépten nyomon spirituális útkeresésbe botlunk, felekezettől függetlenül. A spirituális, kegyességi és elmélyülést segítő irodalom virágkorát éli. S ebben az útkeresésben, vagy éppen csak elmélyülni vágyódásban fontos adalék lehet Bach korának kegyessége vagy a korábbi generációk életszemlélete, úgy mint az pl. Paul Gerhardt életművéből kirajzolódik. Ugyanakkor nem elég hangsúlyozni azt sem, hogy a teológia igazi műveléséhez mindig is hozzátartozott egyfajta interdiszciplinaritás. S ez különösen is karakteres módon jelenik meg Bach életművében, s annak mai interpretálásában. Ha nem is megkerülhetetlen „Bach teológiája”, mégis számos ponton fontos impulzusokkal járul hozzá a lutheri ortodoxia és az Arndt-féle kegyesség megértéséhez, a 18. század protestáns antropológiájához, és a ma sokrétű spirituális útkereséshez Bach életműve. S ehhez nagymértékben segítséget adhat Konrad Kelk monográfiája.

Kovács Krisztián

